

DE LA MARTORI LA CREATORI: MEMORIA LOCALĂ PRIN DIGITALIZARE

Angela DRĂGĂNEL
ORCID 0000-0003-4742-1219
IP Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat: *Articolul explorează modul în care resursele digitale contribuie la transformarea bibliotecilor din simple centre de informare în spații participative dedicate cunoașterii istoriei locale și cultivării memoriei locale. Prin sprijinirea identității comunitare, aceste resurse promovează Accesul Deschis la cunoaștere și stimulează colaborarea între generații. Sunt prezentate exemple internaționale și naționale, subliniind importanța parteneriatelor și a implicării cetățenilor în construirea unei memorii colective incluzive.*

Cuvinte-cheie: *istorie locală, bibliotecă, digitalizare, patrimoniu cultural, conținut local, știință participativă, identitate, acces deschis.*

Resursele digitale dedicate memoriei locale joacă un rol esențial în democratizarea accesului la cunoaștere, sprijinind cercetarea istoriei locale și conservând patrimoniul cultural imaterial al comunităților. UNESCO definește „conținutul local” [13, p.4] ca „expresie și transmitere a cunoștințelor și practicilor acumulate, dobândite și adaptate la nivel local, relevante situației în comunitate”. Într-o lume în care mobilitatea, migrația și globalizarea fragmentează memoria colectivă, digitalizarea oferă un cadru durabil pentru păstrarea identității locale, facilitând în același timp schimbul de cunoștințe între generații și promovând utilizarea conținutului în limba maternă – cel mai valoros pentru utilizatorii locali. Aceste comunități pot fi definite prin locație, cultură, limbă, religie, etnie sau interese comune, iar indivizii pot aparține simultan mai multor astfel de comunități. În plus, pe măsură ce comunitățile evoluează, se transformă și necesitățile informaționale, ceea ce înseamnă că relevanța conținutului local trebuie reevaluată și adaptată continuu.

În acest context, bibliotecilor contemporane devin adevărate laboratoare de conservare, digitalizare și valorificare a istoriei/memoriei locale. Această tendință se observă și la nivel internațional, unde numeroase biblioteci implementează proiecte inovatoare de digitalizare colaborativă a memoriei locale.

De exemplu, Biblioteca Publică din New York derulează programul *Community Oral History Project*, implicând direct cetățenii în documentarea istoriilor personale și comunitare. Înregistrările sunt disponibile online și oferă o arhivă orală autentică a memoriei locale [8]. În Marea Britanie, British Library coordonează proiectul *Unlocking Our Sound Heritage*, care vizează digitalizarea și conservarea a peste 100.000 de înregistrări audio, inclusiv interviuri, muzică și mărturii sonore din comunități diverse [3]. Biblioteca Națională din Finlanda utilizează platforma *Digi.kansalliskirjasto.fi* pentru a pune la dispoziția publicului hărți istorice, ziare, fotografii și alte documente valoroase, oferind utilizatorilor posibilitatea de a contribui prin adăugarea de metadate sau corectarea textelor

recunoscute automat [7]. Iar la nivel european, platforma *Europeana* reunește contribuțiile a mii de instituții culturale din întreaga Europă, promovând accesul liber la patrimoniul digital și încurajând participarea cetățenilor la documentarea și interpretarea acestuia [5].

Practicile internaționale oferă repere valoroase pentru dezvoltarea inițiativelor similare în Republica Moldova. Prin digitalizarea arhivelor locale și dezvoltarea de platforme interactive, bibliotecile documentează identitatea comunitară în timp real, transformând mărturii, imagini și înregistrări uitate în resurse digitale accesibile. Mai mult decât păstrătoare, biblioteca devine interpret al patrimoniului, dezvoltând hărți interactive cu obiective turistice ce sprijină educația geografică și turismul cultural. Proiecte ca „*Orașul/satul de ieri și de azi*”, bazate pe date comparative și vizualizări interactive, oferă publicului o imagine clară a transformărilor locale în timp.

Tipologia materialelor eligibile pentru digitalizare este extrem de variată și reflectă complexitatea patrimoniului cultural comunitar. Aceasta include imagini vizuale (fotografii, desene, hărți), manuscrise (jurnale, scrisori, registre), texte tipărite (cărți, articole, rapoarte), înregistrări audio și video (istorii orale, muzică înregistrată, discursuri, filme), dar și obiecte fizice (artefacte tridimensionale, inclusiv sculpturi, textile, articole de uz casnic, îmbrăcăminte, unelte). Toate aceste materiale reprezintă suporturi esențiale ale memoriei colective și pot fi valorificate în cadrul proiectelor de digitalizare, contribuind semnificativ la reconstruirea unui patrimoniu comunitar autentic și reprezentativ. În mod similar, gama resurselor digitale dezvoltate de biblioteci se diversifică și extinde constant. Exemple reprezentative includ arhivele tematice, expozițiile virtuale, bibliotecile digitale locale, colecțiile multimedia, podcasturile și interviurile video cu persoane în vârstă. De asemenea, aplicațiile educaționale și tururile virtuale dedicate instituțiilor sau localităților contribuie la promovarea învățării interactive și la aprofundarea cunoașterii patrimoniului local de către public.

Inițiative precum Proiectul Național „*Arhiva de voci: interviuri cu personalități din domeniul culturii*”, coordonat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova și Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” [11], evidențiază eforturile de valorificare a patrimoniului cultural imaterial. Un exemplu similar este Proiectul „*Memoria Chișinăului*” – o inițiativă culturală desfășurată în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, care urmărește promovarea și conservarea memoriei istorice, culturale și literare a orașului prin diverse activități [12].

Proiecte relevante ca „*Istorie și memorie locală*”, desfășurate de Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu” din Soroca [1] și de Biblioteca Publică Raională „Vasile Alecsandri” din Telenești [2], includ o serie de activități axate pe colectarea și promovarea memoriei locale.

Pe lângă aceste exemple, mai există și alte proiecte desfășurate de bibliotecile din localitățile Republicii Moldova, care contribuie în mod esențial la cercetarea, păstrarea, digitalizarea și

promovarea istorie/memorie locale. Aceste inițiative ilustrează implicarea activă și conștientă a bibliotecilor în procesul de consolidare a identității culturale locale și naționale.

Totodată, bibliotecile pot arhiva conținut local în timp real, folosind conținuturile revistelor și ziarelor care se publică în format online cum ar fi : ziarul digital „*Expresul*”, care reflectă istoria locală din raioanele Ungheni, Călărași și Nisporeni [4]; platforma media „*Ziua de azi*”, activă în regiunea de Sud a Republicii Moldova [14]; sau „*Observatorul de Nord*”, care oferă știri și materiale din raionul Soroca [9]. Toate aceste exemple – și multe altele – demonstrează modul în care conținutul digital local reflectă realitățile comunitare și contribuie la valorificarea istoriei locale.

Bibliotecile contemporane își extind rolul dincolo de conservarea informațiilor, devenind spații participative, în care comunitățile contribuie activ la crearea memoriei locale. Tinerii documentează istoriile de familie, iar seniorii sunt recunoscuți drept purtători de memorie. Participarea activă a membrilor comunității în conservarea memoriei locale devine din ce în ce mai activă și mai creativă, catalizată de activități intergeneraționale și colaborative. Atelierele de croșetare, țesut, gătit mâncăruri tradiționale, transmitere a obiceiurilor locale, concursurile tematice ca „*Copilăria în diferite epoci*”, campanii ca „*Donează o poveste*”, „*Fotografia de ieri și de azi*” sau festivalurile dedicate patrimoniului imaterial creează contexte vii de învățare, schimb de experiență și reafirmare identitară. Aceste activități nu doar reactivează obiceiurile și tradițiile locale, ci și cultivă sentimentul de apartenență la o comunitate cu rădăcini și valori comune.

În acest context, se înscriu și prevederile Componentei IV din Programul „*Acces la cultură*”, care „promovează inițiative educaționale și de cercetare a memoriei locale prin organizarea de evenimente culturale în comunitate, implicarea tinerilor în cercetarea istoriilor de familie și a evenimentelor marcante precum foametea, deportările sau războiul de pe Nistru, precum și completarea fondurilor muzeelor locale. De asemenea, sunt susținute activități ce implică adulții și seniorii în viața culturală locală, învățarea artelor (muzică, pictură, teatru), organizarea de activități intergeneraționale care stimulează respectul, solidaritatea și dezvoltarea reciprocă între generații” [10, p. 5.4]. Aceste inițiative sprijină coeziunea socială și contribuie la promovarea patrimoniului material și imaterial la nivel național și internațional, dezvoltând turismul cultural și consolidând identitatea culturală a Republicii Moldova.

Multe dintre aceste inițiative se structurează ca evenimente recurente – „*Ziua memoriei locale*”, ateliere comunitare sau arhive colaborative online – oferind un cadru oportun pentru implicare activă, reflecție colectivă și transmitere de cunoștințe între generații. În acest context, evenimentele culturale devin spații autentice de creare colaborativă a istoriei, unde participanții sunt încurajați să descopere legătura dintre trecutul propriei familii și evoluția comunității sau a țării. Astfel, trecutul nu

mai este perceput ca un discurs abstract, ci ca o realitate vie, prezentă în poveștile bunicilor, în rețetele de sărbătoare sau în obiceiurile din copilărie. Prin stimularea dialogului dintre generații și promovarea implicării active, aceste inițiative contribuie esențial la conservarea și transmiterea tradițiilor locale, adaptându-le la realitățile contemporane. Biblioteca, prin rolul său de facilitator cultural, devine un veritabil liant între trecut și viitor, între memorie și inovație, între oameni și comunitatea lor.

În acest demers, bibliotecile colaborează activ cu școli, muzee, ONG-uri, jurnaliști locali și administrații publice. Parteneriatele asigură o distribuție echilibrată a responsabilităților și resurselor, consolidând proiectele prin expertiză complementară și integrare comunitară.

Informațiile digitale produse în cadrul bibliotecii trebuie să fie accesibile și vizibile. Website-urile instituționale, paginile de socializare precum Facebook sau Instagram și altele, canalele de YouTube, dar și platformele de partajare (*Google Drive*, *iCloud*) sunt esențiale pentru diseminare. Totodată, utilizarea platformelor *Padlet* și *Wakelet* permite prezentarea colecțiilor digitale într-un mod atractiv și colaborativ.

Respectarea drepturilor de autor reprezintă un principiu fundamental în procesul de digitalizare a patrimoniului cultural. În funcție de permisiunile acordate, materialele pot fi publicate în regim de Acces Deschis sau pot fi distribuite prin platforme cu acces restricționat. Este esențială obținerea acordurilor explicite pentru utilizarea interviurilor și a altor materiale, menționarea corectă a surselor, precum și respectarea prevederilor Legii nr. 230 din 28 iulie 2022 privind dreptul de autor și drepturile conexe [6].

Un proiect digital poate începe simplu: cu un telefon cu cameră, un scanner, aplicații gratuite precum *Canva* și un spațiu de stocare online, cum ar fi *Google Drive*. Voluntarii și partenerii locali – elevi, profesori, jurnaliști, meșteșugari sau membri ai diasporei – devin adesea principalii catalizatori ai acestor inițiative. Cu pași mici, dar constanți, bibliotecile pot genera un impact semnificativ în comunitate, construind o punte durabilă între trecut, prezent și viitor. Un rol esențial în acest proces îl are digitalizarea arhivelor de conținut local – fotografii vechi, documente, înregistrări orale sau materiale de presă – pe care bibliotecile le dețin și le pot valorifica. În esență, dacă memoria locală nu este digitalizată, ea riscă să dispară.

Bibliotecarii pot accesa platforme precum *Biblioteca Națională Digitală Moldavica* (<http://www.moldavica.bnrm.md/biblioteci.html>), site-ul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Institutului de Istorie (<https://www.nationalmuseum.md>) sau blogurile locale ca „*Cunoaștere și istorie bălțeană*” (<https://memoriebalteana.wordpress.com/tag/memorie-locala/>) și „*Istoria locală Ungheni*” (<https://istorialocalaungheni.com/>) pentru inspirație și documentare. Din România – *Biblioteca digitală a României* (<https://culturalia.ro/>), colecții digitale a bibliotecilor județene din Tulcea

(<https://tulcealibrary.ro/portal/memorie-si-cunoastere-locala/>) sau Braşov
(<https://www.bjbv.ro/biblioteca-digitala/>) şi altele. La nivel internaţional *Internet Archive* (<https://archive.org/>), *World Digital Library* (<https://www.loc.gov/>) şi *Proiectul Gutenberg* (<http://www.gutenberg.org/>) oferă modele de bune practici şi surse complementare.

În contextul transformărilor sociale şi tehnologice actuale, bibliotecile care manifestă o prezenţă activă în viaţa comunităţii îşi asumă un rol esenţial în conservarea şi valorizarea istoriei şi memoriei locale. Prin digitalizarea resurselor, stimularea participării cetăţeneşti şi promovarea colaborării interinstituţionale, acestea contribuie la consolidarea identităţii culturale şi la perpetuarea patrimoniului imaterial, oferind un cadru sustenabil pentru transmiterea valorilor locale către generaţiile viitoare.

Referinţe bibliografice:

1. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „MIHAIL SADOVEANU” SOROCA. Istorie şi memorie locală. Blog. Disponibil: <https://bp-soroca.md/index.php/2024/04/23/istorie-si-memorie-locala/> [accesat: 2025-05-21].
2. BIBLIOTECA PUBLICĂ RAIONALĂ „VASILE ALECSANDRI” TELENESŢI. Istorie şi memorie locală. Blog. Disponibil: <https://bibltelenesti.wordpress.com/2009/12/25/istorie-si-memorie-locala/> [accesat: 2025-05-22].
3. BRITISH LIBRARY. *Unlocking Our Sound Heritage*. Web site. Disponibil: <https://www.bl.uk/projects/unlocking-our-sound-heritage> [accesat: 2025-05-21].
4. EXPRESUL. *Expresul*. Pagina Web. Disponibil: <https://expresul.md/> [accesat: 2025-05-21].
5. EUROPEANA. *Europeana Collections*. Web site. Disponibil: <https://www.europeana.eu/> [accesat: 2025-05-21].
6. Lege privind dreptul de autor şi drepturile conexe nr. 230 din 28.07.2022. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140342&lang=ro# [accesat: 2025-05-21].
7. NATIONAL LIBRARY OF FINLAND. *Digital Collections*. Web site. Disponibil: <https://www.kansalliskirjasto.fi/en/digital-collections> [accesat: 2025-05-21].
8. NEW YORK PUBLIC LIBRARY. *Community Oral History Project*. Web site. Disponibil: <https://www.nypl.org/help/community-outreach/oral-history> [accesat: 2025-05-21].
9. OBSERVATORUL DIN NORD. *Observatorul din Nord*. Pagina Web. Disponibil : <https://observatorul.md/> [accesat: 2025-05-21].
10. PROGRAMUL Naţional „Acces la cultură”. Ghid de implementare. Disponibil: https://mc.gov.md/sites/default/files/ghid_de_implementare_0.pdf [accesat: 2025-05-23].
11. Proiectul Naţional „Arhiva de voci: interviuri cu personalităţi din domeniul culturii”. Disponibil: https://www.youtube.com/playlist?list=PLWpb3C4GauXYRoZlVfYP_JRHN2D06XadB [vizualizat: 2025-05-21].
12. SECŢIA „MEMORIA CHIŞINĂULUI”. Pagină Facebook. Disponibil : <https://www.facebook.com/MemoriaChisinaului> [accesat: 2025-05-22].
13. UNESCO. The relationship between local content, internet development and access prices. Disponibil: <https://www.internetsociety.org/wp-content/uploads/2022/09/The-Relationship-Between-Local-Content-Internet-Development-and-Access-Prices.pdf> [accesat: 2025-05-21].
14. ZIUA DE AZI. *Ziua de azi*. Pagina Web. Disponibil: <https://ziuadeazi.md/> [accesat: 2025-05-21].